



## A Koszovó-dilemma megoldása?

### A Nemzetközi Bíróság legújabb tanácsadó véleményének ismertetése

Az ENSZ legfőbb bírói szerve, a Nemzetközi Bíróság 2010. július 22-ei nyilvános ülésen hirdette ki legújabb, a koszovói függetlenségi nyilatkozat nemzetközi jogi megítélésével kapcsolatos, annak jogszerűségét vizsgáló tanácsadó véleményét (Accordance with International Law of the Unilateral Declaration of Independence in Respect of Kosovo)<sup>1</sup>. Az egyébként kötelező erővel nem rendelkező tanácsadó véleményről – noha nagyon kevés idő telt el a kihirdetés óta – már most szinte biztosan állítható, hogy egyes csoportok (mozgalmak, népcsoportok, kisebbségek, etc.) politikai küzdelmeinek, függetlenedési törekvéseinek egyik állandó hivatkozási alapjává, viszonyítási pontjává is válik a jövőben, noha ez utóbbi, döntően politikai jelenséget a Nemzetközi Bíróság mindvégig tudatosan, *expressis verbis* el kívánta kerülni.

Jelen ügyismertetés a tanácsadó véleményben foglalt jogi érvelések rövid ismertetésére helyezi a hangsúlyt, következésképpen az egyéb vonatkozások, úgymint a politikai dimenziók és konzekvenciák számbavétele, a koherens kritikai megállapítások és a kérdésben való "személyes" állásfoglalás és jogi érvelés nem képezheti az írás tárgyát.

### Tények

A koszovói önkormányzat átmeneti népképviselői intézménye, a pristinai parlament 2008. február 17-én kiáltotta ki Koszovó függetlenségét, deklarálva a Szerbiától való egyoldalú elszakadást, és – legalábbis a koszovói hivatalos szervek tervei alapján – a 2008. június 15-én hatályba lépett alkotmánnyal pedig szentesítve, legitimálva és egyszersmind lezárva az önálló állami keretek létrehozására irányuló sokéves folyamatot. Két hónappal az alkotmány hatálybalépése után, 2008. augusztusában a szerb külügyminiszter hivatalos kérelemmel fordult az ENSZ Közgyűléséhez (a továbbiakban: Közgyűlés), a szerb kormány ugyanis Koszovó egyoldalú elszakadásának megítélését a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményezési eljárására kívánta bízni. Ehhez a szerb félnek a Közgyűlés támogatását kellett kérnie, azaz az ENSZ Alapokmányának (a továbbiakban: Alapokmány) 96. cikkével összhangban a Nemzetközi Bíróság Statútumának (a továbbiakban: Statútum) 65. cikke szerinti eljárás megindítását kérelmezte. A Közgyűlés 63. ülészakán, 2008. október 8-án elfogadta a U.N. General Assembly Resolution 63/3 számú határozatát, amely a szerb kérelemhez hasonlóan megfogalmazott kérdésre vonatkozó tanácsadó vélemény megalkotását kérte a Nemzetközi Bíróságtól, melynek a bírói fórum nem egészen 22 hónappal eelteltével eleget is tett.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Ld.: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf>.

<sup>2</sup> A Nemzetközi Bíróság egyhangúlag határozott arról, hogy az elé terjesztett kérdés tekintetében rendelkezik joghatósággal, majd 9:5 arányban úgy találta, hogy eleget tesz a kérelemnek, azaz tanácsadó véleményt fogalmaz meg. A 15 tagú bírói testületből a kínai bíró, *Shi Jiuyong* az eljárás szóbeli szakaszában még részt vett, de 2010. május 28-i hatállyal lemondott bírói mandátumáról. Helyét – a Közgyűlés és az ENSZ Biztonsági Tanácsa (a továbbiakban: Biztonsági Tanács) választása alapján – Xue

### Az eljárás és a tanácsadó vélemény

A Nemzetközi Bíróság eljárásának nagyobb részét az ügy specifikumából fakadó, az időközben számos állam által kinyilvánított államelismerés mint az államiság egyik lehetséges attribútumának vizsgálata képezte. A Statútum 66. cikk 2. bekezdése alapján ugyanis a Nemzetközi Bíróság kész a kérdésre vonatkozó és az államok által betervezett írásbeli nyilatkozatok átvételére, valamint a szóbeli meghallgatások lefolytatására. Korántsem váratlan módon az írásbeli nyilatkozatokat készítő 35 állam nagyrészt Koszovó államiságának elismerése, illetve el nem ismerése kapcsán képviselt, és már korábban megfogalmazott véleményét (önálló államként való elismerés vs. Szerbia részeként való elgondolás) hangsúlyozta ismételtelen.

A Nemzetközi Bíróság a kérelem szerinti kérdésről, azaz a függetlenségi nyilatkozat által szentesített egyoldalú elszakadásnak a nemzetközi joggal való összhangjáról az írásbeli és szóbeli szakaszok után hozta meg tanácsadó véleményét. A kérdés vizsgálata során a hágai székhelyű testület azt mérlegelte, hogy a nemzetközi jog általános szabályai tiltják-e a függetlenség kikiáltását, az egyoldalú elszakadást. Koszovó vonatkozásában ez valójában két dokumentum hangsúlyos figyelembevételével és elemzésével egészült ki a Nemzetközi Bíróság által is idézett általános nemzetközi jogi szabályokon túl. Egyrészt, a Biztonsági Tanács 1999-ben fogadta el a U.N. Security Council Resolution 1244 számú határozatát (a továbbiakban: határozat), amelynek tárgya és célja egy átmeneti, speciális jogi rezsim létrehozása azzal a céllal, hogy a terület vonatkozásában felváltsák a szerb jogrendet és előmozdítsák Koszovó stabilizációját. E határozat – és ez a legkevésbé sem elhanyagolható körülmény – viszont a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (a mai Szerbia elődállama) területi épségének tiszteletben tartása mellett gondolta el mindezt. Másrészt a határozat alapján, az ENSZ koszovói missziójának (U.N. Mission in Kosovo – a továbbiakban: UNMIK) égisze alatt 2001-ben elfogadott, azóta többször módosított az átmeneti önkormányzás alkotmányos keretterve (a továbbiakban: alkotmányos keretterv) című aktusa<sup>3</sup> is kiemelt szerepet kapott a kérdés minősítésében, mivel a jogilag kötelező erejű határozatból eredeztethető, ezáltal pedig „nemzetközi jogi karakter” tulajdonítható magának az alkotmányos kerettervnek is, noha elsősorban a belső jogban, az átmeneti koszovói igazgatásban tölti be valódi szerepét. A függetlenségi nyilatkozat és az alkotmány megítélése miatt lényegesnek tekinthető, hogy az alkotmányos keretterv a koszovói parlamentet ruházza fel *expressis verbis* a jogalkotói, illetve a népképviselői hatáskörrel.

*Hanqin* vette át 2010. június 29-én, azonban a tanácsadó véleményezési eljárásban még nem vett részt.

<sup>3</sup> Ld.: *Constitutional Framework for Provisional Self-Government*. UNMIK/Reg/2001/9.

Az előzőekből következően a Nemzetközi Bíróság számára is egyértelművé vált, hogy a határozat és az alkotmányos kerettség a nemzetközi jog joganyagának részeként fogható fel, így a nemzetközi jog vonatkozó általános szabályain (lex generalis) túl e lex specialis szabályok alapján ítélt meg a függetlenségi nyilatkozat megtételének, az egyoldalú elszakadás kikiáltásának jogszerűsége. A Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleményében leszögezte, hogy a függetlenségi nyilatkozatok általános tilalmára vonatkozó rendelkezés sem a nemzetközi jog általános szabályaiból, sem a Biztonsági Tanács hat és fél évtizedes gyakorlatából, így magából a határozatból sem<sup>4</sup> olvasható ki. Mivel Koszovó ügyében a későbbiekben sem született hasonló aktus, ezáltal – a tanácsadó vélemény szerint – a Biztonsági Tanács nem tartotta fenn magának a koszovói helyzet végső rendezésének lehetőségét. A Nemzetközi Bíróság – talán „ügydöntőnek” is minősíthető – érvelése szerint tehát a határozat eleve nem gátolja a függetlenségi nyilatkozat kiadását, mivel a határozattal ellentétben a nyilatkozat Koszovó státusának végső rendezésére tett kísérletnek tekinthető.

A Nemzetközi Bíróság – az átmeneti helyzet specifikumának megfelelően – hosszasan foglalkozott a függetlenségi nyilatkozatot elfogadó koszovói parlament mint átmeneti intézmény státusával, melynek elemzését lényegi kérdésnek gondolta. A Nemzetközi Bíróság érvelése szerint a koszovói parlament nem az alkotmányos kerettség szerint felállított átmeneti intézményként fogadta el a függetlenségi nyilatkozatot, hanem a koszovói nép képviselőjeként, annak legfőbb jogalkotó szerveként járt el a függetlenségi nyilatkozat, majd az alkotmány kidolgozásakor és elfogadásakor.

Következésképpen – a Közgyűlés által feltett kérdéshez kötve – a Nemzetközi Bíróság nem juthatott más megállapításra, minthogy a koszovói parlament által deklarált függetlenségi nyilatkozat nem ellentétes a nemzetközi jog általános szabályaival, ezen túl pedig a határozattal, illetve az alkotmányos keretssel sem.<sup>5</sup>

## Konklúzió

A tanácsadó véleménynek – más kisebbségek, vitatott státusú területek általi - precedensként való elgondolása alapvetően hibás lenne, mivel egyrészt a nemzetközi jog a Nemzetközi Bíróság eljárásaiban de iure nem ismeri el a precedens fogalmát (a jogilag nem kötelező erejű tanácsadó vélemények esetében ez még inkább hangsúlyozandó), másrészt pedig a Nemzetközi Bíróság döntése kizárólag egy adott szituációra, Koszovó egyoldalú elszakadására, a koszovói parlament által kikiáltott függetlenségre fókuszált. Mindeközben a Nemzetközi Bíróság elsősorban olyan specifikus államszervezeti kérdéseket (jugoszláv, majd szerb alkotmányos berendezkedés, koszovói intézményrendszer, etc.), nemzetközi jogi dokumentumokat (határozat, alkotmányos kerettség, etc.) és ezek kölcsönös összefüggéseit mérlegelte, amelyek kizárólag a sui generis koszovói helyzetre alkalmazhatók,

<sup>4</sup> Ahogy erre vonatkozóan a tanácsadó vélemény fogalmaz, „a határozat nyelvezte...[e tekintetben – a szerző] még a legjobb esetben is csak homályos”. Ld.: tanácsadó vélemény 118. szakasza.

<sup>5</sup> A Nemzetközi Bíróság 10:4 arányban úgy találta, hogy a függetlenségi nyilatkozat elfogadása a nemzetközi jog egyetlen vonatkozó szabályával sem ellentétes. A tanácsadó véleményhez 3 bíró ellenvéleményt, 2 bíró – köztük a Nemzetközi Bíróság alelnöke, Tomka bíró - nyilatkozatot, 4 bíró pedig egyéni véleményt fűzött. A 15 tagú bírói testületből a kínai bíró, Shi Juyong az eljárás szóbeli szakaszában még részt vett, de 2010. május 28-i hatályal lemondott bírói mandátumáról. Helyét – a Közgyűlés és a Biztonsági Tanács választása alapján - Xue Hanqin vette át 2010. június 29-én, azonban a tanácsadó véleményezési eljárásban még nem vett részt.

és ezért eme tanácsadó vélemény, valamint az ebben lefektetett jogi érvelések nem képezhetik egyéb függetlenedési törekvések hasonló jellegű megítélésének alapját.

Mindemellett fontos rávilágítani, hogy a Nemzetközi Bíróság eljárása során mindvégig a Közgyűlés által feltett kérdéshez volt kötve, így a tárgykör szélesebb kapcsolódási pontjait, mint például a függetlenség kikiáltásának nemzetközi jogi, elsősorban elméleti implikációit; a népek önrendelkezési jogának régebbi és újabb, XX. századi koncepcióit; az elfogadott alkotmány státusát; valamint az államelismerésből (és el nem ismerésből) fakadó jogi következményeket a Nemzetközi Bíróság önmagában nem, vagy csak a Közgyűlés által feltett kérdés relációjában vizsgálhatta. Ezért is lehet problematikus, ha sokan – politikai meggyőződésből, ugyanakkor a jogi vonatkozásokról tudomást sem véve – egyfajta precedensként tekintenek a tanácsadó véleményre, ugyanis a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleménye kizárólag jogi szempontból lehet releváns a nemzetközi közösség szereplői számára.

**Kecskés Gábor**  
tudományos segédmunkatárs